

Orteu MANIFEST

enamora't un altre cop del teu pensament

INQUIETANT

pensar és canviar el món sense tocar-lo

PENSA

pensar és buscar una altra manera de pensar

A FAVOR DE LA

pensar és treure'ns coses del cap

IGNORÀNCIA

Pensem enfilats en muntanyes de pensament aliè. La feina de pensar a mà consisteix a baixar cap a les coses concretes

#desfilosofia

QUÈ PASSA?

Una cosa o altra passa.

I passa que el món sembla que no acabi de funcionar tal com ho hauria de fer.

Això no seria un problema si no ens afectés, si nosaltres, la gent normal, no acabéssim patint-ne les conseqüències.

Per tant, sigui el que sigui que no funciona, hem d'intentar arreglar-ho, tot i que sols no podem, i és justament aquí on les coses es compliquen.

Com aconseguirem posar-nos d'acord?

Algú sap què cal fer? Realment s'hi pot fer res?

En aquest Manifest afirmo que sí que s'hi pot fer alguna cosa: pensar.

El que no acaba de funcionar correctament no és ben bé el món, sinó la nostra relació amb ell, la nostra capacitat de pensar-lo.

El món ens atabala i ens afebleix la raó.

El pensament, saturat d'idees alienes, es torna mandrós, es reclou i acaba considerant-se irrellevant.

Quan passa això, només ens queda mirar-nos el món amb angoixa i cinisme, habitem un món que ja no ens pertany perquè el pensament ha tirat la tovallola.

Aquest Manifest serveix per tornar a pensar.

I per pensar en alguna cosa, abans cal deixar de pensar en tota la resta. Per pensar cal ignorar. Aquí intentaré pensar deixant de pensar. Em proposo desmuntar el pensament per revisar-lo, netejar-lo, ajustar-lo, greixar-lo i tornar-lo a muntar per tal que sembli nou. Vull tornar a enamorar-me del meu pensament. Potser després descobriré que el món encara continua allà fora, més lluent i clar, a punt de ser viscut.

PER QUÈ HE DE SER COHERENT? Ho ets tu?

Tu llegeixes aquest text i esperes que sigui coherent.

Esperes que això que afirmo en aquesta pàgina no es contradigui amb el que llegiràs unes pàgines més endavant.

Però, per què ha de ser així?, esperes realment que sigui així?

Potser esperes que, pàgina a pàgina, et sorprengui amb una col·lecció de raonaments que tinguin un sentit unitari, que apuntin tots en una mateixa direcció.

Però si faig això, si intento que tots els raonaments estiguin ben connectats de manera lògica, fàcilment tu, quan hagis llegit algunes pàgines, seràs capaç d'intuir les pàgines que t'esperen. Hauràs incorporat la música del meu pensament i t'acabarà semblant monòton i reiteratiu. Acabarà avorrint-te i deixaràs de llegir.

També a i em pot passar això, quan escric. Puc intentar definir on vaig o puc voler no saber-ho gaire.

En aquest moment, com a lector, potser et resulta incòmode que et confessi que no sé com continuarà el text. Però, pensa-hi un moment.

Per què em demanes que sigui coherent?

Per què demanes al text dues condicions que són excloents?

Per una banda vols que et sorprengui i per una altra, que tingui coherència.

Observa què vol dir llegir aquest text.

Tu tens unes idees o intuïcions sobre què vol dir pensar, així com jo en tinc unes altres.

Segur que no són les mateixes. Ni cal. Tu has decidit llegir aquest llibre buscant una altra manera de pensar. És a dir, ets conscient que la teva manera de pensar i la meva són diferents. Busques això.

Per tant, quan llegeixes això acceptes la incoherència entre la teva manera de pensar i la meva. I no només l'acceptes, sinó que l'esperes, la desitges.

Llegir és un acte d'incoherència en el sentit que s'hi enfronten dues maneres de pensar. Si això és així, com més maneres de pensar s'enfrontin a la teva, millor, no?

Ja que llegeixes un llibre, la que vols repensar certes coses, ¿no serà més ric i interessant si t'enfrontes a una manera de pensar que no saps si és una o diverses?

Què vols llegir?

Vols llegir un text on es constati la victòria d'una tesi sobre les altres?

O vols arribar abans al text i ser testimoni de com unes idees xoquen contra unes altres?

Vols contemplar una batalla o una desfilada?

Vols una exposició o vols una experiència?

Si vols una experiència, assumeix que no sabem on anem. El que sí que sabem és que hi anem a peu.

ES POT PENSAR A MÀ? Cal que faci citacions? Ens podem allunyar gaire pensant a peu?

Quan algú ha de parlar públicament necessita un motiu poderós per fer-ho. Ser conscient d'aquest motiu atorga a qui parla l'ímpetu i la convicció necessària per posar el cor en les seves paraules. Si et poses dret per parlar, necessites invertir-te d'alguna mena d'autoritat.

També jo, **quan escric això, necessito sentir que tinc alguna mena d'autoritat, i tu també, com a lector, necessites creure que jo tinc aquesta autoritat.**

Una manera fàcil d'atendre aquesta necessitat teva és dir-te que vaig estudiar a tal lloc prestigiós, o que sóc professor a ral altre. Dient això et faria saber que he llegit molts llibres i que domino el tema del qual parlo. Per reforçar aquesta impressió favorable hi podria incloure citacions de pensadors reconeguts, de filòsofs clàssics o moderns.

Però no faré res d'això.

Ara mateix no recordo cap citació, ni penso anar a buscar-la.

Tampoc vull fer servir el recurs de referir-me alguna notícia sorprenent apareguda als diaris.

I no vull fer res d'això perquè m'he imposat la disciplina de pensar a mà, de pensar a peu.

Pensar a mà vol dir intentar pensar amb els mínims pressupòsits possibles.

Intentaré pensar des de zero. Sense el suport de cap autoritat que no sigui la meva mínima, derivada del fet que tot el que dic ho he observat directament.

Estem, per tant, tu i jo dols, pensant. No convoco a ningú. No m'enfilo sobre ningú.

S'han escrit moltes coses sobre què vol dir pensar, i aquelles que hagi pogut llegir espero haver-les oblidat totes.

Per mi pensar sobre la manera com penso ha de ser edificar sobre un solar buit.

Començo a pensar tenint al davant només allò que veig, que és la meva manera de parlar, els meus hàbits, el meu dia a dia, potser alguna anècdota.

Parlant amb els amics, ens fem escoltar millor quan ens referim a coses que hem viscut, coses explicades de primera mà.

Així intentaré pensar aquí.

Intentaré cuinar alguna cosa jo sol, no vull servir-te menjar precuinat, ni reescalfar pensament aliè.

No faré servir cap mena de pensament industrial.

QUÈ ÉS EL PENSAMENT INDUSTRIAL? Ens estalvia l'esforç de pensar?

No és possible eludir el pensament industrial perquè és a tot arreu. La filosofia és a tot arreu. Tota la història del pensament sobreviu convertida en objectes, costums, lleis, institucions, valors, literatura... Miris on miris hi ha una realitat que, per fer-se possible, abans va necessitar ser pensada.

Les grans idees de la història del pensament perviuen convertides en obvietats. Avui ens semblen òbvies, però no ho eren en el moment de néixer. El seu triomf, la seva acceptació general, les ha convertit en omnipresents.

La història de la filosofia perviu implícita arreu: en la literatura i els anuncis, en els refranys o els eslògans, en el periodisme i les discussions acalorades amb els amics. Per totes bandes trobem pensament heretat.

I encara de manera més concreta, si llegeixes assegut en una butaca, si dus sabates i vesteixes roba, per construir tots aquests objectes algú ha pensat, ha calculat i ha imaginat procediments, màquines o llocs on vendre aquests productes.

El pensament industrial o professional ens envolta, ens submergeix en un món comprensible i confortable i, al mateix temps, ofega i inhibeix el pensament amateur que podríem fer a mà.

La indústria del pensament que anomenem “cultural” o “de la comunicació” funciona fent-nos sentir dependents. Aquesta dependència no la sentim com una feblesa, sinó que pren la forma de la curiositat, de l’afició, la sensibilitat o el desig de cultivar-nos, però no deixa de ser encadenar-nos a un pensament que ens sembla indiscutiblement superior al nostre.

La subordinació del nostre humil pensament fet a mà a l’intimidador pensament industrial no seria greu si s’esdevingués de manera ocasional, però passa que **el pensament industrial**, a diferència del pensament fet a mà, **no resol, no conclou, no s’acaba mai**, sinó que ens manté en un estat de permanent atenció.

L’actualitat es refà cada dia. Sempre hi ha pel·lícules noves, diaris nous i novel·les noves perquè sembla que els novel·listes encara no hi han acabat d’explicar tot de les mil maneres imaginables.

El pensament industrial, per ser industrial i mantenir una indústria, ha de produir una ansietat constant en els usuaris, ha de crear una necessitat perpètua de pensament aliè. Aquesta necessitat infinita de pensament aliè desarma i derrota el pensament propi. I així passa que pensar per compte propi ens acaba semblant una feina excèntrica, un passatemps sofisticat per a gent cultivada, una feina minuciosa, ambígua i inútil.

PENSAR ÉS DESAGRADABLE? Té alguna utilitat pensar sense ajuda?

Pensar és una ocupació que ens sembla digna, i això és sorprenent, perquè sovint pensar resulta una feina feixuga, avorrida i, en la majoria de casos, inútil. Intento explicar per què.

Els humans fem servir la intel·ligència des que vam descobrir que era una eina que ens ajudava a sobreviure, a no cometre errors que ens possessin en perill. Però per creuar una avinguda plena de cotxes de manera segura no necessites pensar gaire. Necessites trobar un pas de vianants i esperar que el semàfor es posi verd.

Hi havia aquesta expressió que se sentia dir a la gent gran: “Una guerra, hauries de passar’.

Ens ho deien perquè ens consideraven tous, mandrosos, pusil·lànimes, incapaços d’espavil·lar-nos sols, constataven que no sabíem pensar per sobreviure. I és que una guerra obliga a pensar.

Què és el contrari d’una guerra? La societat del benestar. El benestar ajuda o dificulta el pensament? El dificulta, esclar. Si tenim un benestar mínim garantit, per què ens hem de capficar?

Pensar no és agradable, perquè ens posa en contacte amb les dificultats, ens fa conscients de la possibilitat de fracassar. Les empreses saben que pensar ens fa mandra i por, i a canvi de pagar un preu pel servei, ens hi ajuden estalviant-nos maldecaps.

Paguem a canvi que altres pensin per nosaltres.

Un advocat ens assegura que si el contractem no haurem de preocupar-nos de res. Els diaris expliquen l'actualitat i els columnistes l'analitzen per estalviar-nos la feina de fer-ho. L'home del temps de la tele ens recorda quan cal ser especialment prudents a la carretera. Als envasos dels aliments se'ns aconsella com cuinar-los o conservar-los. Per tot arreu ens arriben avisos, consells, indicacions que ens ajuden a no haver de pensar.

Si vols comprar un cotxe, és una pèrdua de temps que intentis entendre per què unes marques fabriquen millor que altres certs aspectes mecànics. T'estalvies temps consultant un mecanic o comprant una revista especialitzada.

Difícilment trobaràs un aspecte de la teva vida en què no puguis accedir fàcilment a consells de professionals. Tant és que siguin preocupacions fiscals, sexuals, conjugals, espirituals, financeres, sanitàries, laborals, esportives, polítiques, estètiques, educatives... Sigui quin sigui l'aspecte que et preocupa, pots trobar una quantitat enorme d'informació autoritzada.

Així, doncs, per què hem de pensar? El que has de fer és només escoltar diferents opinions i triar-ne una.

Sigui quina sigui la que escullis, sempre l'encertaràs, mentre te la recomani algú solvent, serà una opció prou meditada. Sempre l'encertaràs.

A Europa tots els idiotes sobreviuen. A l'Àfrica, no. En un medi hostil necessites pensar per no morir.

A Europa un idiota no mor de set. A l'Àfrica, potser sí.

Un parell de generacions més vivint en l'estat del benestar i el pensament lligat a la supervivència serà una relíquia.

En un món complex i segur, en una societat del benestar que ens tutela contínuament, en una economia de mercat on paguem per serveis fiables, pensar per compte propi no té cap utilitat especial. És una pèrdua de temps.

Quan anem a comprar, el que fem és triar entre opcions igualment vàlides, ja sigui una marca de cotxe o una peça de roba. I també passa quan votem un partit polític.

Però **triar no és pensar**.

PER TRIAR NO CAL PENSAR? Puc triar gràcies al fet que d'altres han pensat abans per mi?

Entro amb la meva filla en una botiga i l'observo. Veig que intenta decidir quina de les peces de roba que s'hi exposen li quedaria millor. Ella creu que pensa de manera autònoma perquè sap que jo no acostumo a condicionar la seva decisió. Però no és cert que estigui pensant sola, perquè el seu pensament forma part d'un pensament superior en què ja s'han invertit milers d'hores. **El seu pensament és només la culminació d'un altre pensament.**

D'entrada algú va pensar a crear aquesta mena de botigues que li agraden a la meva filla i es va haver d'esforçar a trobar un estil de botiga de roba millor que d'altres de similars. Algú va pensar en l'aparador, en els colors de moda i en l'estil. Algú va pensar en els patrons, en els estampars i en els detalls que la meva filla considera importants. Calen moltes hores de pensament per definir tot això. Tota aquesta cadena de pensament està posada de manera subtil esperant que una noia entri a la botiga, l'assumeixi sense pensar-

hi i dediqui uns minuts a concloure-la. Tot aquest cúmulo de pensament anterior no tindrà sentit fins que ella, amb el seu propi criteri, acabi de triar què compra.

Vist així, el pensament de la noia cavalca sobre una immensa quantitat de pensament industrial. Durant els minuts que farà servir per decidir si compra o no, se situa sobre el cim de milers d'hores de pensament industrial que la conviden a concloure el procés.

També quan intentem saber si estem o no enamorats, si ens portem bé amb els pares o amb els amics o si caldria que fóssim més agressius a la feina, estem cavalcant en una immensa quantitat de pensament que no és nostre.

Pensem enfilats sobre muntanyes de pensament. I la feina de pensar a mà consisteix a baixar d'aquestes muntanyes.

Però malgrat que ens esforcem a baixar fins al nivell del que és obvi i immediat, sempre acabarem fent servir alguna mena de pensament previ.

Les botigues on comprem, els objectes que fem servir, els espais que habitem són muntanyes que cal baixar, formes d'aquest pensament extern que pensem sense saber que estem pensant.

I també pensem amb tot el que fem fia a dia, amb els nostres hàbits i rutines.

LA RUTINA ENS AJUDA A PENSAR? Un hàbit val més que mil reflexions? El costum mata la raó?

La manera de fer habitual, els costums, genera una forma de pensament que va sol, que gràcies a la rutina es repensa i es renova.

Cada cop que et rentes les dents assumeixes que és important tenir cura del cos. **Aquests pensaments lligats a accions es converteixen en obvietats a força de repetir-se.** És un mecanisme que no té res a veure amb la lògica. Qualsevol acció, per absurda que sembli, adquireix consistència pel sol fet de ser repetida. L'hàbit acabarà fent-la comprensible i raonable.

Si cada matí et rentes les dents perquè un cop vas somniat que t'ho demanava Bob Esponja, aquest personatge acabarà sent real a la teva vida, tan real com les dents. Allò que és racional i allò que és raonable no són el mateix. Considerar que Bob Esponja condiciona la teva vida no és racional, però l'hàbit pot acabar convertint-ho en una cosa raonable.

Per tant, per una banda tenim l'escàs pensament que podem sustentar en motius racionals, i per una altra tenim la immensa quantitat de pensament raonable que es reafirma implícitament en tot el que fem i tornem a fer.

I passa que a mesura que fem més coses, fem servir nous estris o tenim més responsabilitats, com ara tenir feina, parella o fills, incorporem tot el pensament que això implica.

Fem més i pensem menys, i l'esquerda entre el pensament raonable i el pensament racional és cada cop més gran.

Aquesta desproporció immensa en favor del pensament raonable fa que el pensament racional se senti impotent i ridícul.

Per què he d'intentar pensar alguna cosa si els fets sempre em superaran?

És com escombrar només una rajola.

No té cap sentit que ens esforcem a pensar críticament un aspecte concret de la nostra vida, quan, de manera pràctica, amb el nostre comportament estem assumint acríticament tota mena de pressupòsits, reafirmant la resta de conviccions.

De què serveix pensar si continues fent el mateix?

De què serveix pensar quan descobreixes que qualsevol cosa que facis, per mínima que sigui, implica acceptar molts altres pensaments que no són teus?

Dit d'una altra manera: pensa el que vulguis, que acabaràs contradient-te.

És impossible ser coherent.

Allò que fas implica tantes coses i confirma tant pensament que no has pensat tu, que no pots pensar res que li planti cara. O sí.

No pots pensar, però pots fer.

I per això una manera eficaç de pensar no és pensar, sinó fer. Pots pensar moltes hores, però per sòlids i lògics que siguin els teus arguments, tindrà més força una acció, per petita que sigui, especialment si es converteix en un hàbit.

Un hàbit val més que mil reflexions.

Canvies un hàbit i aquest hàbit, tot sol, genera un pensament que acabarà sent raonable.

El que realment s'enfronta en la teva vida no són tant unes veritats contra unes altres com uns hàbits contra uns altres.

I cada hàbit genera un univers de pensaments que, al principi, en ser adoptats, són racionals, i a mesura que es converteixen en costum seran només raonables, és a dir, que no necessitaran la raó per a res.

La raó ens proposa un nou hàbit que potser arribarà a ser un costum. **Quan la raó es torna costum es converteix en una veritat raonable**, i òbvia, cosa que fa que no torni a necessitar ser pensada racionalment.

Així, el costum mata la raó.

PENSEM ALLÒ QUE NO ENTENEM? I el que ens sembla raonable, ho oblidem?

Estem envoltats de pensaments que no són nostres. Alguns ens semblen raonables i d'altres no.

Els pensaments aliens que no ens semblen raonables ens capfiquen, ens irriteren, ens molesten i ens fan pensar. Ens atreu el que no entenem. Desitgem sotmetre a la raó tot el que no ens sembla comprensible. Intentem entendre les coses i, encara que no les acceptem, potser hi acabarem trobant alguna lògica.

Per tant, el que ens fa pensar és allò que no pensem. **Pensem tot allò que no considerem raonable.** Allò que sí que ens ho sembla ho assumim amb normalitat i deixa de preocupar-nos.

I així, passa que allò racional acaba allunyant-se de la raó. Els nostres hàbits són això: un pensament que funciona sol, que no cal que sigui pensat.

Per contra, tot el que ens sembla irracional, a força de pensar-hi, acaba tenint alguna mena de sentit.

El pensament no avança endinsant-se en la veritat, sinó en l'error. El que impulsa el seu moviment no és la certesa, sinó la ignorància; no és la seguretat, sinó el repte.

El pensament s'afirma abocant-se sobre l'irracional.

EL PENSAMENT ÉS FUM? El que pensem tendeix a esvair-se?

Ja fa unes quantes pàgines que pensem junts i em pregunto si queda alguna cosa sòlida de tot el que he escrit.

Què en deu quedar?

Queda alguna frase? Una música?

Queda una sensació encara poc definida? Potser ja està bé.

També jo tinc una percepció boirosa del que he escrit i és bo que sigui així, perquè és com funciona el pensament.

Segons observo, el pensament tendeix a esvair-se darrere meu un cop pensat.

Creiem que un pensament fonamentat sobre bases certes i dirigit de manera lògica i rigorosa pot arribar a conclusions sòlides, perenes i fiables com una roca. Cada veritat seria com un totxo que posem, un sobre l'altre, per alçar l'edifici del nostre coneixement, de la nostra cultura, del que podem assegurar amb certesa.

Però el pensament no funciona exactament així. Si et preguntes què has llegit fins ara i no ets capaç de respondre'm, potser et sentiràs culpable. Creuràs que no has llegit amb prou cura, que hi has passat massa per sobre. O potser et diràs que ja tens prou coses al cap i que si el text fos més clar el podries recordar millor.

Però no és res de tot això.

Segurament tu has llegit amb prou atenció i jo m'he expressat amb suficient exactitud, el que passa és que **els pensaments que hem compartit en pàgines anteriors s'han esvaït**. No es culpa teva ni meva, sinó una peculiaritat del pensament.

Els pensaments mentre són pensants, adquireixen sentit, força, realitat. Pensar és donar cos als pensaments. Pensar és prestar la teva vida a unes idees. Però aquesta existència que té un pensament en el moment de ser pensat no perdura.

Un cop has deixat de pensar una cosa, la cosa pensada es desfà. No desapareix abruptament com quan apagues el llum de la cuina, sinó que va perdent consistència. La seva presència es va difuminant, queda ressonant fins que s'esvaeix,

I això no només passa amb les idees que llegim o les imatges que ens vénen al cap una tarda plujosa, també ens passa amb conviccions, per íntimes que siguin.

De manera intrigant, espontàniament oblidem el que hem pensat.

És com si casa nostra desaparegués cada cop que sortim a fer un tomb, i que esdevingués real altra vegada quan hi tornem.

Quan deixem de pensar-hi, els pensaments perden cos, perden part del seu sentit. I un raonament que perd sentit és només una forma buida que queda esborrada per un raonament més recent. I així sol passar que tornem a pensar el que ja hem pensat sovint, i quedem desconcertats en descobrir que ho hem oblidat i que hem actuat contradient el que consideràvem assumit i segur. Ens inquieta constatar que es puguin esvair principis tan perdurables i fonamentals.

I tornem al que és obvi amb sorpresa, perquè una obvietat n'escombra una altra.

També **el sentit comú, com qualsevol altre tipus de pensament, tendeix a esvair-se**. I el sentit de les coses és un flaix, un dibuix en la foscor fet amb una llanterna que perdura en la retina durant uns instants.

Un pensament pot quedar escrit i podem creure que d'aquesta manera perdura. Però no perdura sencer. No queda el sentit complet amb què va ser pensat i escrit. El sentit només el pot aportar algú que pensa i quan hi està pensant.
El lector pot intentar restaurar el sentit, però restaurant-lo n'hi afegeix un altre.

I això que sembla una feblesa del pensament n'és una característica valuosa. El pensament no pot contenir el que creu saber com si fos un diccionari.

Per pensar, el pensament ha d'esborrar, ha d'oblidar i ha de tornar a descobrir.

Per pensar, el pensament ha de topat amb un buit.

Desitgem i necessitem pensar el que no entenem.

Pensem oblidant i tornem a pensar el que havíem oblidat.

Pensem quan ignorem.

LA REALITAT TAMBÉ S'ESVAEIX? Com s'esborra?

No pretenc demostrar res.

No t'he de convèncer.

No intento explicar-te si la realitat existeix o no. Vull estalviar-me les elucubracions.

No escric aquest Manifest per demostrar res, sinó per manifestar, per deixar dites algunes coses. Qui les llegeixi ja decidirà quina utilitat poden tenir.

De moment, es tracta d'entendre les coses d'una altra manera, es tracta només de pensar.

Un fill ve a demanar-me ajuda perquè no se'n surt amb els deures. Mentre l'ajudo vibra el mòbil i responc un whatsapp d'algú de la feina. És un tema que m'atabala, em tensa i se'm fa present un lleu mal de cap que m'ha acompanyat tot el dia. Després d'una estona observo que el xaval se'n va sortint tot sol i obro el diari.

Passem d'una cosa a una altra, superposant els pensaments, fent que es mesclin. Cada tema que m'ha ocupat m'ha submergit en un univers de pensaments. El fill m'ha fet sentir tendresa i preocupació. He recordat altres moments en què m'havia demanat ajuda i no el vaig atendre prou. Em disgusta que cregui que no m'importa allò que fa, però també crec que li he de dir que abans de preguntar s'esforci a resoldre sol els seus assumptes.

Amb el missatge del mòbil un altre univers de pensaments se superposa a l'anterior. Dues famílies de pensaments conviuen contaminant-se i la sensació de dilema respecte als deures fa que dubti si atendre o no a la feina. Un cert ànim passa d'un tema a l'altre i la suma de totes dues preocupacions es concreta en aquest mal e cap persistent.

Tres mons superposats i una mateixa reacció davant de tots tres, la sensació d'invasió. I és fugint d'aquesta triple agressió que obro el diari, per entrar de manera decidida en un quart univers que em faci esborrar els tres anteriors.

Fem servir el pensament per esborrar el pensament. I una de les seves peculiaritats és permetre'ns fugir del que pensem. Pensem per no pensar.

UN PENSAMENT INCOHERENT POT TENIR SENTIT? Per què ens escanten les paradoxes?

Passejo i m'aturo al davant d'una sucursal bancària, sorprès per un eslògan: «Sumar multiplica».

Que senzill i poderós.

«Sumar multiplica», m'encanta.

No lleigeixo res més però crec que entenc bé què intenten expressar aquestes dues paraules. Quan sumes esforços aconsegueixes alguna cosa més que la suma del que aconseguirien els diferents esforços per separat.

Però l'explicació que acabo d'escriure és inútil, perquè l'eslogan s'entén perfectament. I això és curiós, perquè l'eslògan és incongruent, afirma un contrasentit tan gran com dir que sumar resta.

Però també és cert, que sumar pot restar. Si estic renyant un fill perquè no fa els deures i també ve la seva germana a renyar-lo, puc dur a la nena que sumar resta i ho entendrà.

Entenem les paradoxes i ens agraden. Ens agrada llegir-les i ens agrada dir-les. Ens agrada pensar-hi perquè el seu sentit sembla que no s'esgota. Les paradoxes continuen resultant suggeridores quan te les tornes a trobar. Són expressions formalment incorrectes que, en la seva incongruència, atresoren un sentit poderós.

«Just do it».

Però fer què? Cal saber-ho?

¿L'eslògan ens proposa que fem una cosa sense haver de decidir quina cosa fem?

Decidir sense decidir?

Els eslògans són llits elàstics per al pensament.

El contrari de la paradoxa seria l'obvietat?

PER QUÈ REPETIM OBVIETATS? De quina manera ens fan sentir segurs?

Som la suma d'intel·ligència i estúpidesa. En això és fàcil posar-nos d'acord. El que ja **no resulta tan fàcil és distingir en quin moment fem servir la intel·ligència i en quin l'estúpidesa.**

Per ajudar-nos a destriar una cosa de l'altra disposem de dos recursos: les conseqüències derivades dels nostres actes i la reacció que aquests actes provoquen en els altres.

Quan les coses van malament és perquè, fatalitats a banda, s'han analitzat de manera poc intel·ligent.

De la mateixa manera, quan diverses persones que tenim al voltant es mostren tenses i agressives és perquè potser ens estem comportant com uns imbècils.

Al llarg de la vida, a mesura que madurem i acumulen experiències, aprenem a distingir l'estúpidesa de la intel·ligència sense recórrer als altres ni haver de patir les conseqüències dels nostres actes.

Malgrat aquest aprenentatge, però, des de dins del pensament no n'acabem de percebre la frontera amb nitidesa; estúpidesa i intel·ligència sempre es poden confondre.

No veiem amb claredat la disjuntiva entre intel·ligent o estúpid, però si entre fort i feble.

Sentim o no sentim una idea amb prou força?

Si és una idea feble mor en el mateix pensament.

Si és poderosa lluitarà per sortir del pensament i intentarà convertir-se en proposta i acció.

Madurar vol dir evitar que el pensament oscil·li entre idees molt intel·ligents i molt estúpides. La moderació acosta els extrems, acosta la intel·ligència i l'estúpidesa i fa que es trobin en un punt central d'equilibri que és el clixé, l'obvietat.

L'obvietat no es intel·ligent ni estúpida. L'obvietat és una forma de pensament habitual a la qual arribem a força de prova i error, buscant la forma de pensament menys arriscada, la més còmoda i estable. L'obvietat ens acull.

Quan dues persones discuteixen, la més agosarada tendirà a plantejar paradoxes i a intentar explicar-ne la validesa més enllà de la seva literalitat.

Per contra, l'interlocutor més prudent es refugiarà en la literalitat del que diu, sense gosar anar més enllà, i es parapetarà en el sentit comú i l'obvietat.

En moments difícils de la vida, en situacions doloroses, **sentim la necessitat de refugiar-nos en pensaments obvis**, en afirmacions redundants, tautològiques, és a dir, afirmacions que només poden ser certes.

És la vida, ens diem. O tots morim un dia o altre.

Això canvia quan ens sentim poderosos i eufòrics, quan confiem en la força del nostre pensament i l'impulsem, l'apresem amb paradoxes i provoquem que perdi el pas a pas, fent-lo saltar a grans gambades per sobre de tota lògica.

CAL QUE PENSI CADA DIA? És un problema si no ho faig sovint?

No pretenc ser exhaustiu en aquests apunts que descriuen algunes peculiaritats del pensament.

La meua intenció és fer exercici amb aquest múscul que ens permet pensar a mà, posar en pràctica una me'n de filosofia de proximitat.

El pensament és un bot salvavides, que s'està allà, penjat, al costat de l'abisme, per quan el puguem necessitar.

I aquest Manifest ve a ser un simulacre d'emergència.

No sembla que pensar sigui urgent en el nostre dia a dia. Ja paguem perquè d'altres pensin més i millor per nosaltres. No necessitem pensar pel mateix motiu que no hem cosit la camisa que duem. Però una cosa és saber confeccionar i una altra no ser capaç de cosir-se un botó. Els bots salvavides no es fan servir però són necessaris.

Tampoc no cal reflexionar diàriament, però això no vol dir que no hàgim de preocupar-nos de tenir el pensament a punt per afrontar situacions imprevistes.

Els serveis d'urgències dels hospitals són plens de gent que intenta entendre què ha passat, que intenta fer servir el seu bot salvavides.

El pensament és l'escala d'emergència de l'edifici on treballem, una escala que potser no farem servir mai per salvar la vida, però que tenim allà, sempre a punt per sortir una estona a airejar-nos.

EL PENSAMENT ES POT SALTAR LA RAÓ? Pot ser fiable sense ser lògic?

Quan ens hi esforcem podem pensar de manera lògica, pas a pas, esbrinant uns axiomes i construint-hi a sobre, de manera deductiva, una estructura formal, sòlida i coherent.

Intentem pensar així habitualment. Creiem prendre decisions racionals.

Tenim unes conviccions, uns interessos i, de manera ordenada, analitzem diferents opcions, posem en una balança pros i contres, conseqüències negatives i positives, per anar reduint un problema complex a un dilema clar: tenir o no tenir fills, per exemple.

Però arribats a aquest dilema, quina utilitat pot tenir la lògica?

A partir d'aquí entenem que caldrà arriscar-se, perquè el pensament lògic no ens permet anar més enllà.

¿Aconseguirem alguna mena de certesa pensant d'una manera que no sigui lògica?
Tampoc.

La lògica estricta, si és que mai l'hem fet servir, no resulta de gaire utilitat en aspectes enrevessats i oberts al futur. Podem calcular i fer números si surt a compte comprar un cotxe elèctric o un amb motor dièsel. Però cap esforç de deducció lògica ens dirà si hem de tenir un fill o no.

En aquests temes resulta més útil la intuïció. I la intuïció té perills.

Pensar seguint un procediment lògic és avançar estirat de bocaterrosa, arrossegant-se. Mentre que pensar guiats per la intuïció és fer grans passes, amb molles a les sabates. Volant, el pensament arriba més lluny, de manera més ràpida, però el risc és que no hi hagi cap relació entre el punt de partida i el d'arribada.

Per contra, quan el pensament s'arrossega humilment i amb la màxima precaució no aconsegueix arribar gaire lluny, però pot estar raonablement segur que la conclusió és coherent amb el tema plantejat.

Saltar o arrossegar-se són dues formes de pensar vàlides. El pensament científic s'arrossega per validar escrupulosament les hipòtesis que planteja. Però aquestes hipòtesis no es poden formular inicialment des d'un pensament estrictament lògic. Si el coneixement científic avança és perquè, en un moment o altre, algú gosa fer un salt qualitatiu, algú s'enlaira per imaginar un sentit allà on no n'hi havia cap.

DE QUANTES MANERES PENSEM? Quina és la més habitual? Es pot pensar estant distret?

He fet servir aquestes dues imatges: el pensament que salta i el pensament que s'arrossega, somiem en les nostres vacances d'una manera i omplim un formulari d'Hisenda d'una altra.

El pensament pot funcionar de tantes maneres com siguis capaç d'imaginar. Pensar és inventar maneres de pensar.

En la història de la filosofia, de la literatura, de l'art, de la ciència, de la tecnologia o de la religió trobem un catàleg immens de situacions en les quals es fa servir el pensament com una navalla suïssa, i s'hi fa aparèixer una nova eina.

L'ús de cada eina específica soluciona i complica alhora, redefineix el problema. Si pensem poèticament podem resoldre problemes pràctics, però pagant el preu de convertir-los en poesia.

No vull estructurar gaire les idees que explico a continuació. Vull evitar que semblin categories. No ho són. Són només cinc maneres, entre moltes d'altres, de caminar.

La primera forma de caminar és el «pensament lògic», de passes curtes. Cada passa és la conseqüència de l'anterior. Queda establert amb claredat de quin punt partim i a quin punt volem arribar, i intentem connectar-los amb un raonament estricte i exacte.

La segona forma de caminar es el «pensament metafòric», que avança fent servir imatges, analogies, comparacions, exemples. És la forma de raonar usual en aquest Manifest. Quan explico que el pensament s'arrossega o salta estic pensant d'aquesta manera. És una

manera de pensar més fàcil, clara i comuna. Habitualment usem exemples o refranys que ens ajuden a concretar què volem dir.

La tercera forma de caminar és el «pensament poètic». No avança establint similituds formals sinó intentant establir alguna mena de sentit, intentant establir harmonia en una situació confusa. El pensament poètic vol pensar allunyant-se de la raó i aplicant les emocions, la sensibilitat, els records. Que no faci servir la lògica no vol dir que no sigui un pensament vàlid. Al contrari, resulta més efectiu per aportar sentit a situacions complexes.

La quarta forma de caminar és el «pensament intuïtiu». Si el pensament poètic observa una situació i intenta tenyir-la de sentit, el pensament intuïtiu busca l'evidència sobtada, la visió completa i instantània. És una forma de pensament etèria però de gran utilitat quan disposem de poc temps per entendre una situació.

I una cinquena forma de caminar la podem anomenar «pensament distret». Les quatre formes de pensament anteriors són formes conscients i dirigides. El pensament distret resol sense proposar-s'ho. És una forma de pensar negligent, passiva, ociosa, distant i, justament per tot això, és capaç d'aportar una visió molt àmplia. Amb el pensament distret sentim que ho podem veure tot, tot i que pensa girant l'esquena, deixant de pensar, ignorant.

Aquestes cinc formes de pensar són al mateix temps cinc formes d'ignorància. **Cada manera de pensar il·lumina una part de la realitat i n'enteneix una altra.** Vivim en la penombra, barrejant maneres de pensar, passant d'una a una altra fent-nos trampes, per aconseguir fer encaixar allò que creiem amb allò que desitgem.

Dient tot això potser estic anant massa lluny. O potser vaig massa ràpid.
Potser això és un error. I potser això és el que estic buscant.
Juga a equivocar-se un pensament que se sent fort. L'error ens fa lliures.

ES POT AFIRMAR I NEGAR AL MATEIX TEMPS? Què fem quan suposem una cosa?

Una màquina no pot suposar. Et pot preparar cafè i et pot oferir l'opció de prendre'l amb més o menys sucre, però res més. No pot fer una cosa que tu fas contínuament: afirmar i negar al mateix temps.

Quan suposes una cosa estàs suposant diverses coses simultàniament. **Suposar és una manera de fer servir l'error, una forma pràctica d'ignorància.**

Un matí la teva parella et prepara cafè. «Suposo que vols sucre», et comenta. Una màquina no sap que tu intentes prendre menys sucre. En canvi, quan la parella et diu que suposa que vols sucre, et fa notar que ni ella i tu sabeu si en prendràs. Et fa pensar també que es tracta d'alguna cosa més que de prendre sucre. Intueix que estàs temptat de posar-te'n tot i que no ho hauries de fer. Fins i tot sap que el fet de formular la pregunta et pot induir a fer una cosa que no vols fer.

Totes aquestes suposicions i conflictes estan implícits en aquest suposar. D'una manera o altra, tot això queda dit en la suposició.

Quan suposem acceptem l'error, integrem l'error en la nostra manera de fer i pensar.

Fem explícit l'error perquè entenem que és consubstancial al fet de pensar.

Suposem perquè l'error sempre hi és. Suposem per poder afirmar l'error. Pensem suposant.

El que ens fa intel·ligents, allò que ens fa pensar, no és la veritat, ni la certesa, ni la lògica. El que posa en marxa el pensament és l'error.

BUSQUEM L'ERROR? Pensar complica més les coses que no les resol?

La veritat la donem per feta. Estem segurs que la certesa i la racionalitat ens envolten, de la mateixa manera que estem segurs que quan sortim al carrer hi haurà encara les voreres. Habitem un món constituït per veritats tangibles, per fets científicament provats i usos cívics respectats. Totes les cultures, cadascuna a la seva manera, consisteixen a crear aquesta sensació de seguretat que ens permet viure amb la confiança que demà sortirà el sol o que els veïns no són caníbals.

Si aquesta sensació de seguretat fos completa no caldria pensar. Pensem per omplir de sentit els espais que queden buits, els racons on no arriba la cultura.

Pensem perquè alguna cosa falla.

El pensament no busca la certesa. La certesa és el seu estat inicial. Pensar no consisteix en un trajecte que va de la ignorància a la certesa, sinó que funciona en sentit invers, de la certesa a la ignorància.

El pensament s'activa quan detecta una imperfecció en la normalitat, algú fet que no quadra i el posa en alerta, alguna disfunció, un error.

Lavors el pensament busca la manera de recuperar l'equilibri inicial, però aquesta pretensió és ingènua i impossible perquè com més funcioni el pensament, més s'allunyarà de l'estat inicial de repòs i veritat.

El pensament creu partir del problema, però si percep el problema és perquè coneix un estadi ideal i previ al problema. I desitja recuperar-lo.

Però pensar és com trepitjar neu verge, que no torna a ser la mateixa.

Passeges pel carrer i un nen llença un paper a terra. Això t'emprenya i dubtes si dir-li que, si us plau, el reculli.

Amb aquest gest intentes retornar a la situació prèvia, als moments anteriors a la decisió incívica del nen de llençar un paper a terra.

I potser sí que parlaràs amb el nen i aconseguiràs que el reculli, però aquest ja no és el tema. El que et continuarà ballant pel cap és que un gest així tu mai no hauries gosat fer-lo.

Pensaràs en la mala educació, cada cop més habitual.

I si continues pensant, el problema serà més i més gran. I en faràs responsable el sistema educatiu, lamentaràs la pèrdua de valors i la degradació imparable del planeta.

Al pensament li costa trobar repòs.

Pensar acostuma a complicar més les coses.

I arribaràs al forn de pa, que és el motiu que t'ha fet sortir de casa, i oblidaràs el nen quan la dependenta et preguntí quina mena de pa vols.

I tot anirà bé i res et tornarà a fer pensar fins que t'encengui l'aparició d'un nou error.

ÉS POSSIBLE PENSAR EN TOT? Fins on arriba la teva capacitat crítica.

Puges en un avió i poses la teva vida en mans d'una tecnologia que desconeixes. No saps com funciona el motor ni com el revisen. Suposes que algú ho fa amb rigor i que hi ha prou controls per garantir la teva seguretat.

Però qui garanteix que tot això sigui així?, el fabricant de l'aparell?, l'Estat?. Simplement te'n refies perquè saps que els avions no solen caure.

I mentre voles llegeixes el diari i t'interesses per la política. Ets crític amb els polítics, en desconfies i et mantens informat.

Però resulta que l'Estat que és dirigit per polítics poc fiables és el mateix que garanteix que els avions volin amb la màxima seguretat. És a dir, desconfies de l'Estat però li confiem la teva vida. En un aspecte ets molt crític i en l'altre, no.

La construcció d'avions és una indústria i la premsa, una altra. La primera construeix un vehicle que et permet viatjar pel món. I la segona indústria també, perquè els diaris són aparells conceptuals que ens permeten conèixer el món.

Cada dia el món sencer reapareix davant nostre quan obrim les pàgines d'un diari.

D'aquesta revisió contínua del món en diem actualitat.

Pugem a l'avió de la mateixa manera que ens endinsem en l'actualitat: sense poder-hi fer gran cosa. De manera acrítica, amb fe, confiant que altres han sigut escrupulosos confeccionant el diari o l'avió.

La indústria aeronàutica ens ofereix una mena de seguretat i la premsa, una altra. Llegint i volant som pensadors passius, assumim un pensament professional aliè.

I, com ja he dit, també **som pensadors passius** en molts altres àmbits de la nostra vida, aspectes en els quals creiem que actuem de manera meditada, quan en realitat no podem fer gran cosa més que confiar.

És cert que llegint el diari podem decidir si estem o no d'acord amb tal polític o articulista. Però també volant ens pregunten què volem, si cafè o te.

ÉS INTEL·LIGENT NO PENSAR? Pensar pot causar accidents de cotxe?

«Condueix amb intel·ligència», se'ns recomana.

Això ens sembla del tot assenyat i intentem seguir el consell. Però, realment cal fer servir la intel·ligència quan conduïm?

Els accidents de trànsit acostumen a estar causats per alguna imprudència, i la imprudència la causa l'estupidesa. Però, què causa l'estupidesa?

¿Les persones amb un coeficient intel·lectual més baix tenen més risc de patir accidents?

No sembla gaire clar.

Però si l'estupidesa causa accidents, d'alguna manera la intel·ligència hi deu tenir alguna cosa a veure.

Imagina que tinc una reunió important en una ciutat no gaire llunyana. He sortit de casa en cotxe i temps suficient, però he trobat un embús que m'ha obligat a estar una bona estona aturat. Passat un quart d'hora, l'embús es desfà i accelero perquè em sembla que encara puc arribar puntual a la cita. Miro el rellotge i comprenc que no serà possible, així que em plantejo la possibilitat de trucar per telèfon.

És una reunió de la qual depenen una pila de coses. És essencial no arribar tard. Però tampoc sóc tan estúpid per posar-me en perill fent servir el telèfon mentre condueixo.

Continuo accelerant i no em puc treure del cap com és d'important la reunió. A més, ara hi ha pocs cotxes i circulo per una carretera que conec bé. Només he de fer servir el mòbil uns segons per dir que arribo cinc minuts tard. Després de pensar-hi molt fico la mà a la butxaca de l'americana que tinc plegada al seient del copilot, però l'aparell és a l'altra butxaca, cau a terra, em despisto un segon i en un revolt el cotxe surt de la carretera.

Tot ha passar en un moment.

He sigut un imbècil. He comès diversos errors però els he comès perquè estava pensant. Pensant malament, com un idiota, però això se'm fa evident ara. Si hagués arribat a la reunió hauria estat un paio llest, algú que sap jugar bé les seves cartes.

Quan se'ns demana que conduïm amb intel·ligència se'ns està demanant que no pensem, que ens limitem a respectar les normes.

Darrere del volant, el més intel·ligent és no pensar. Si jo hagués estat capaç de distreure el meu pensament i deixar de pensar en la reunió, hi hauria arribat només amb uns minuts de retard.

És la paradoxa del conductor intel·ligent, que com a consumidors o ciutadans vivim en altres àmbits de la nostra vida, àmbits en els quals hem d'acceptar que el nostre comportament està reglat i que pensar per compte propi ens posa en perill.

El més intel·ligent és no ser massa llest. Pensar és no pensar massa. I també per conèixer és millor no conèixer massa.

IGNORAR ÉS UNA MANERA DE CONÈIXER? Saber una cosa impedeix saber-ne una altra? Observes millor el que desconeixes?

Quedo amb un amic que fa temps que no veig i em sembla que s'ha aprimat. El primer que penso és que pot estar malalt. Ho està?

A més, el veig neguitós i no n'acabo d'entendre el motiu. És un segon indici i m'alarmo perquè intueixo que el neguit seu està motivat pel fet que m'ha de parlar de la suposada malaltia i potser no sap si dir-m'ho. La meva preocupació creix a mesura que veig que tot encaixa.

Ens hem trobat per dinar. Mentre mengem, una cosa ens porta a una altra i el meu temor va quedant enrere. Passa una hora o dues i fent cafès sorgeix el tema d'envellir. El meu amic està jubilat i el preocupa la possibilitat d'envellir malament, sense unes condicions mínimes.

M'explica que un conegut seu imagina la possibilitat de suïcidi. La mort torna a aparèixer, aquest cop de manera explícita. No n'havíem parlat mai i queda clar que, en converses futures, aquest serà un tema.

Quan ens acomiadem penso en el meu pudor de no haver-li preguntat d'entrada si estava bé de salut, penso en la manera misteriosa com aquest temor acaba reapareixent al final. Les coses encaixen d'una manera estranya i sóc conscient que potser sóc jo que les fa encaixar. Sigui com sigui, les coses tenen sentit.

Quina mena de sentit és aquest?

Ben mirat, no sé res nou de l'amic. No sé si està malalt o no. Ni sé tampoc què pensa sobre el suïcidi perquè el que m'explica són reflexions d'un tercer. No sé res però tinc la sensació d'haver percebut alguna cosa.

Aquesta sensació és una forma de coneixement. Em meravella descobrir que he arribat a aquest coneixement gràcies a la decisió de no conèixer.

No saber em fa estar alerta, en fa sensible a la casualitat. La meva alarma converteix un fet segurament casual en un indicatiu.

Per tant, si hagués conegut els fets, no hauria percebut amb tanta intensitat allò que preocupa el meu amic, la mort.

Ignorar ens empeny a donar sentit al que ignorem. La ignorància ens fa sensibles a indicis que ens permeten dibuixar un sentit, encara que només sigui intuïtiu o provisional.

El sentit permet conèixer allò que desconeixem.

Quan no coneixes una situació, quan intentes trobar-hi algun sentit, estàs obert a detalls que no saps si seran significatius o no.

En canvi, quan domines i coneixes una situació, no necessites buscar-hi indicis, deixes d'observar-la, simplement l'habites.

Conèixer et fa desconèixer. El que coneixes ho oblidés.

Desconèixer et fa conèixer. La ignorància es torna coneixement.

La ignorància és coneixement.

ENTENDRE VOL DIR DEIXAR DE VEURE UNA PART D'ALLÒ QUE VEUS? El pensament oculta la realitat?

Un pensament escombra el pensament anterior, una nova certesa esvaeix l'anterior.

El pensament no és un magatzem que conté veritats, és un escenari on es mostren les veritats. Fora de l'escenari, aquestes veritats no són el mateix.

Sobre l'escenari, quan entenem el sentit d'una escena ens tornem cecs als aspectes que no tenen relació amb aquest sentit.

Entendre una situació vol dir ser capaç de separar els aspectes significatius dels insignificants.

Si descobrim per què no funciona el motor d'un cotxe, descobrim també que l'estat dels seients o el color de la carrosseria no són elements a tenir en compte. Comprendre per què no funciona el cotxe significa deixar de veure el cotxe per veure només l'origen de l'avaria.

Entendre és deixar d'observar. Pensar il·lumina i enfosqueix al mateix temps.

Pensar fa invisible una part immensa de la realitat.

Quan arribem a la conclusió d'un problema, no només estem decidint què sabem d'aquest problema, també estem decidint què deixem de saber.

En canvi, si m'esforço a no entendre res, la realitat es manté contradictòria però completa. No entenc les coses però les puc veure senceres.

Qui pot mirar el món així ?

Els nadons o potser les persones que pareixen alguna mena de malaltia mental.

L'alcohol entorpeix el pensament i això ens fa sentir que ho comprenem tot millor. La meditació permet aconseguir una cosa similar.

És arriscat precipitar la comprensió de les coses perquè deixen de ser coses per convertir-se en part de l'enteniment.

Pensar és ficar-se tot el món dins el cap, digerir-lo, descompondre'l en conceptes, causes, veritats.

Però el món més que empassar-se, s'ha de rumiar.

Pensar, més que empassar i assimilar, és expulsar el món del cap un cop i un altre, treure els conceptes del pensament per tornar a les coses, a la realitat en brut, ambigua i incomprensible.

L'EXACTITUD MATA LA CERTESA? Quina mena de veritat preferim?

El pensament científic no necessita tenir sentit més enllà del que afirma literalment. Científicament es pot afirmar que en determinades condicions, una causa A produeix un efecte B, i que això passarà sempre.

Per arribar a aquest coneixement es parteix d'una hipòtesi que es verifica experimentalment. Aquesta hipòtesi serà acceptada fins que es verifiqui una hipòtesi més àmplia o específica.

La ciència parla de fenòmens que es defineixen de manera estricta. Són exactament el que són. Però aquest sentit estricte dels fets pot no ser suficient.

Et comuniquen que en un 75% dels casos un tipus de tumor és benigne. Ara bé, quin sentit té aquesta afirmació un cop surts de la consulta del metge i tornes a estar sol plantat al mig del carrer? Quin sentit té saber que hi ha el 75% de possibilitats de sobreviure?

És un xifra exacte, però el que necessites és certesa, no exactitud.

I la certesa és que demà serà un altre dia. Això sí que ho saps. Com també saps que demà encara seràs viu i que, de moment, no et fa mal res. I saps que tens gent al teu costat. Saps que altres amics se n'han sortit. Tot això sí que dona sentit, el sentit que necessites.

Vivim en un món on el pensament científic és omnipresent. A tot arreu se'ns parla amb raonaments que volen ser científics, exactes, numèrics. Als anuncis de dentifrici s'afirma que els recomanen nou de cada deu dentistes. Als de detergent es garanteix que estan científicament provats. Els diaris publiquen enquestes sobre tendències de vot. Un fill ens diu que ha tret un 8,5 en un examen. Tal companyia aèria no ha patit cap accident els últims 30 anys.

Quin sentit té un coneixement tant precís? Què pretén de nosaltres aquesta exactitud? Adhesió. Les xifres busquen la nostra confiança, i això implica la substitució d'un pensament precari però propi, fet a mà, per un pensament científic i professional.

El coneixement científic domestica l'error, el manté acotat, reclus, minimitzat en uns marges tolerables i ridículs. **Però l'error és necessari per trobar sentit.** La percepció de l'error activa el nostre desig de comprendre, alerta el pensament i el posa en marxa.

On és l'error? On cal anar a buscar-lo?

El pensament científic és un pensament sense marges, un pensament absolut, exclouent, que ho omple tot amb la seva aversió a l'ambigüitat, a la indefinició, a la subtileza. Assumir aquesta aversió a l'error ens impedeix completar la realitat aportant-hi el nostre sentit. Com més certes són les teories que acceptem, més insegurs ens sentim.

Acceptem **la seguretat del coneixement exacte,** científic, sense adonar-nos que aquesta seguretat **ens impedeix projectar el nostre sentit sobre el món.**

Quan vivíem en un món salvatge que no acabàvem d'entendre necessitàvem prestar al món el nostre sentit, la nostra humanitat. El vam convertir en el nostre món.

Un món científic i exacte és també un món nostre, però no ens necessita, és un món extern, impermeable al nostre pensament fet a mà. Vivim en un món excessivament comprès al qual no podem aportar sentit.

L'exactitud científica parasita el nostre pensament. Les xifres ens fan callar. Només podem donar sentit a allò que no en té.

PUC DIR-TE UNA COSA? Et fa res que et confessi que em sento cansat?

M'aturo un moment per pensar i dir això sembla una broma, perquè què se suposa que he estat fent fins ara?

Però, **pensar és buscar una altra manera de pensar.**

I ara el que necessito és justament una altra manera de pensar perquè em sento cansat.

No sé si tu, lector, comparteixes aquesta sensació. A vegades passa que parlant ens quedem un instant en silenci. I pot passar que aquest instant s'allargui.

Desitjo deixar de pensar en tot això que estic escrivint. Podria interrompre la redacció, fer una altra cosa, què sé jo, fer el llit o netejar la cuina i seguir més tard.

Però és part del pensament la necessitat d'interrope's, i per això en deixo constància escrita.

El pensament ha de marxar per tornar. Ha de pensar en una altra cosa per recuperar amb nova embranzida allò que realment el preocupa.

Ara necessito pensar d'una altra manera, amb els sentiments. Desitjo explicar-te per què escric aquestes frases.

Per què les llegeixis tu?

Editar el Manifest suposa moure unes quantes persones, cadascuna amb els seus interessos i pensaments. Suposa sumar voluntats, entusiasmes. Algunes persones han confiat en mi; entre elles tu, que has arribat a aquesta pàgina.

I ara jo et confesso que em sento cansat i no puc evitar el temor de no estar fent prou bé la meva feina. Potser flaqueja el meu compromís, potser sóc negligent.

Què et puc oferir fent aquestes reflexions sobre el pensament?

Quina utilitat podran tenir?. No puc imaginar-ho.

Has sentit alguna mena de plaer llegint aquestes pàgines?

Un llibre no deixa de ser fill de la vanitat de l'autor. I també fill d'una certa vanitat del lector, si em permets dir-t'ho. No voldria incomodar-te. O sí.

Potser parlaré d'això més endavant.

Ara intento expressar una cosa essencial: que **aquest Manifest té sentit si és un plaer**, i que el plaer, tant escrivint com llegint, a vegades es perd.

I jo l'he perdut.

LES EMOCIONS AJUDEN A PENSAR? El pensament necessita que el trenquin?

Em sento més tranquil. La confessió m'ha permès escapar dels meus pensaments. T'he explicat el meu esgotament i, només pel fet de fer-ho, el cansament ha començat a desaparèixer.

És un mecanisme molt senzill que em permet explicar novament que el pensament funciona negant-se, transformant-se en una altra cosa per tornar a ser el mateix.

Les emocions permeten això. Capgiren els pensaments, els llancen enlaire perquè torni a caure drets. I a cada tombarella el pensament es torna més segur.

Pensaments i emocions treballen junts.

Quan deixem que les emocions o intuïcions o sensacions o passions o records trenquin la lògica del pensament, la seva forma, deixem que el pensament s'endinsi en l'error, en la incoherència, per sortir-ne amb un sentit nou i més audaç.

Quina importància tenen els meus sentiments o els teus?

De fet, quina importància tenen els meus pensaments o els teus?

Fa temps vas decidir iniciar la lectura, de la mateixa manera que en un temps anterior jo vaig decidir iniciar l'escriptura. Tens a les teves mans l'objecte que prova que el meu propòsit va acabar arribant a algun lloc. On arribarà la teva lectura?

Et faig aquesta reflexió perquè sento el desig de desafiar-te. Tu m'entens?

Fixa't que també tu, si llegeixes de manera crítica, m'estàs posant a prova.

Ens vigilem, oi? Encara que jo et parli amablement sé que en qualsevol moment em pots enviar a la merda.

Puc ofendre't? Necessito pensar a la contra, ofensivament, i veig que una part important del pensament quotidià consisteix a agredir, a rebutjar un atac real o imaginari.

Ataquem el que ens fa por, el que ens domina, el que ens causa problemes, és dir, el que ens obliga a pensar.

Pensar és pensar contra allò que ens obliga a pensar.

Tantes discussions de parella que són això.

I així passa que el pensament, atacant monstres, els crea. Pensem monstres per destruir-los pensant.

Els nens i les persones obsessives estan sotmeses al seu pensament, no en poden escapar. Créixer, madurar o curar-se vol dir aprendre a no dependre del pensament, vol dir ser capaç de deixar de pensar.

Pensar és poder no fer-ho.

LA VERITAT POT SER UN PROBLEMA? Per què la ignorància és valuosa?

M'agrada la ignorància, especialment quan és conscient i moderada, quan és el pas previ per imaginar les coses d'una altra manera.

La ignorància ens permet saber, però **potser no és tan clar què és saber**. Hi ha tres possibles respostes.

La primera i més antiga és que saber una cosa és descobrir la seva veritat. I aquesta veritat tant pot ser que Déu va crear Adam i Eva com que tots som egoistes. Tenim davant nostre un gran repertori de veritats, algunes les assumim i d'altres, no. Cadascú escull.

La segona resposta a la pregunta de «què és saber» és aconseguir algun grau de certesa. **Si la veritat és revelada o moral, la certesa és una mena de veritat relativa.**

El coneixement científic no l'anomenem «veritat» perquè no es mai complet ni definitiu, sempre és provisional.

La ciència ens permet viure en un món de certes més o menys fiables. Potser ens refiem més dels enginyers que dissenyen un motor d'avió que dels remeis casolans de l'àvia, però uns i altres es basen en fets tangibles.

La tercera manera de saber no és la veritat, ni la certesa, és un saber més ambigu, genèric i mal·leable anomenat «sentit». El sentit ens permet trobar un sucedani de veritat o certesa allà on no hi ha dogmes ni lleis científiques.

El sentit ens permet conèixer el que no podem conèixer.

Però per trobar sentit, necessitem trobar-lo a faltar. Allò que té sentit no pot omplir-se de sentit.

El nostre pensament habitual, saturat de certes científiques, té poc marge per a la creació de sentit. Per això sovint ens sentim habitants d'un món que no ens pertany.

No és el nostre món perquè el sentit que té és prestat.

I així passa que algunes persones a qui toca viure una tragèdia i que es veuen obligades a acceptar situacions vitals molt dures, poden trobar sentit a la vida amb més facilitat que d'altres de vida rutinària i còmoda.

Un accident o una malaltia greu poden desmuntar-te la vida i caldrà que r'esforcis a tornar-la a muntar, a tornar-hi a trobar sentit. Sigui com sigui la teva vida a partir de llavors, és més teva.

La ciència, amb la seva certesa, com abans havia fet la religió amb les seves veritats revelades, tendeix a omplir tot l'espai on podria desplegar-se el nostre pensament, negant-nos la possibilitat d'error, negant-nos la possibilitat de ser ignorants i, per tant, negant-nos el plaer de pensar un món fet a la nostra mida.

La realitat acaba convertida en una cosa aliena.

El pensament religiós feia difícil un pensament fet a mà, com també el fa difícil el pensament científic. A canvi, la ciència ens permet volar a Seattle o no morir d'una grip.

El pensament no pot ser exacte.

El pensament, per ser-ho realment, ha de poder ignorar allò que sap.

ENYOREM EL SENTIT? On el busquem?

Busquem sentit, i trobar-lo ens produeix plaer. El sentit no és el mateix que la veritat o la certesa.

El sentit no pot afirmar-se com podem afirmar que matar és immoral o que existeix el magnetisme. **El sentit és un pensament unit a una sensació.**

Necessitem la sensació de comprendre, i el pensament la busca de mil maneres, fins a acabar creant alguna mena de sentit en les circumstàncies més adverses. En un dia a dia ple de certes o veritats, en què els hàbits ordenen i donen seguretat al pensament i l'adormen, enyorem el plaer que se sent quan les coses adquireixen sobtadament sentit.

Llegim una novel·la, entre altres coses, desitjant compartir amb el protagonista el plaer de descobrir que tot acaba tenint sentit.

Observem una obra d'art buscant-hi sentit.

Escoltem un acudit en el qual se'ns explica una situació estranya en què, de manera imprevista, tot adquireix sentit.

Riem quan rebem aquesta descàrrega de comprensió, **riem en rebre una sobredosi de sentit.**

PER QUÈ HEM DE PENSAR? I si pensar no servís per a res?

És ingenu pretendre entendre-ho tot. És impossible aplicar un pensament crític en tots els àmbits de la nostra vida. Per força cal confiar.

L'objectiu de pensar a mà tampoc no pot ser canviar el món. **Fem el que fem, el món canviarà**, i amb aquest canvi canviarà també el que voldrem canviar-hi.

La felicitat és un altre dels regals que acostumem a demanar al pensament, i m'agrada pensar que algú se n'ha sortit. Però també hi ha molta gent ferida pels seus propis pensaments. Més que proporcionar-nos felicitat, ja n'hi hauria prou que pensar no ens causés dolor.

Una altra resposta a la pregunta de per què hem de pensar és que ho hem de fer només perquè podem fer-ho. És una resposta enganyosa però frívola. La meua resposta preferida és que **hem de pensar per si de cas**.

El pensament és un mecanisme d'emergència que s'activa quan falla tota la resta. Avui estem tranquils, però potser un dia serà necessari posar-se a pensar de veritat. Per tant, hem de pensar com qui es preocupa de tenir un bot salvavides a punt, sabent que el vaixell potser no s'enfonsarà mai.

Però vés a saber si ens tocarà viure temps de daltabaixos. Si aquests temps arriben necessitarem pensar, necessitarem estar entrenats en la conducció d'un bot que ens permeti sobreviure en un oceà salvatge i fosc.

QUÈ POTS PENSAR ARA?

Pensa com qui surt a passejar.

Pensa com si obrissis un mapa.

Pensa en un detall sense importància.

Pensa noranta que costa.

Pensa en dos aspectes importants.

Pensa en el teu esquelet.

Pensa que un cop vas dur barret.

Pensa en el petó que li faràs.

Pensa que és de fusta.

Pensa en un altre idioma.

Pensa en veu baixa.

Pensa de cara a la paret.

Pensa en el que ja havies pensar.

Pensa que esteu aterrant.

Pensa que **pensar és escombrar**.

Pensa mentre et dutxes.

Pensa per oblidar el que han pensat d'altres.

Pensa i deixa de llegir justament en aquesta frase.

Pensa en una altra persona.

Pensa què vols quan penses.

Pensa en el lloc que has triat per llegir i observa'l una estona abans de tornar al llibre.

Pensa en altres llocs on has anat a llegir.

Pensa com aquests llocs completen el sentit del que llegeixes.

Pensa que tot això que gas llegit t'ho ha explicat un amic.

Pensa que aquest amic l'acabes de conèixer en una cafeteria,

Imagina que ets tu qui ha explicat el llibre.

Pensa que mentre l'expliques has inventat un llibre nou.

Pensa que han passat molts anys.

Pensa que trobes aquest llibre entre les coses de llavors.
Pensa que el trobes finalment després de sopar, a l'habitació del teu fill, oblidat sota el llit.
Pensa en el teu llit.
Pensa en el llit d'un hospital.
Pensa en la mort del teu pare, en aquell llit.
Pensa que avui no és dilluns.
Pensa per ignorar.

HO DEIXEM AQUÍ ?

Allò que es pot fer ja ho estàs fent.
D'entrada, el que cal fer és espolsar-se de sobre qualsevol mena de culpabilitat o d'urgència.
El pensament té aquesta perversa capacitat de girar-se contra qui el fa servir.
Pensar ja és una forma d'actuar. **Pensar és canviar el món sense tocar-lo.**
No hi ha gaire diferència entre fer i no fer. La diferència real es troba entre ser-ne o no conscient.

Al llarg d'aquestes pàgines que ara s'esgoten he explicat que fer és una manera de pensar. Per tant, també pensar deu ser una manera de fer.
I llegir és fer alguna cosa, encara que sigui fàcil de fer. Llegir no costa gaire. Llisques avall pels paràgrafs, uns et semblen més encertats que d'altres i en arribar al punt sents que en saps una,ina més.
Però un pensament que no costi és com un esport que no faci suar.

Què és pot fer?

Deixa de llegir i **comença a pensar en el teu Manifest.**

No vull aconsellar-te res, tot i que sospito que pots considerar la meua negativa com un gest de descortesia, com una invitació a l'escepticisme. Si et sembla bé, jo deixo de pensar en aquest punt. Seguiràs tot sol?
Em sento feliç arribant a aquestes darreres frases.

La filosofia, com l'amor, ja es posa en marxa pel simple fer de començar a dir-se. Així he volgut que funcionés aquest text, que no és una altra cosa que una declaració d'amor al pensament.

No he volgut demostrar res, no he debatut cap teoria ni he citat a ningú. He procurat no allargar-me ni entrar en detalls. He preferit no insistir. No és necessari repetir les coses. Només he intentat posar de manifest què pot ser això de pensar a mà.

PENSAR A MÀ. La filosofia és llençar els mobles vells

PENSA, manifest inquietant a favor de la ignorància és un assaig poderosament original, un text breu, clar i contundent, escrit per causar en el lector una intensa sensació de proximitat. *PENSA* és com una conversa amb un amic. El seu llenguatge es clar i comprensible de la primers a l'última paraula. Parla d'experiències que qualsevol lector ha viscut.

PENSA és més que un text, és una experiència intel·lectual que transforma la manera d'estar en el món.

Parlem de *PENSA* amb el seu autor, Francesc Orteu.

Quina mena de filòsof ets?

Un d'estrany. Algú que no va triar el camí habitual, què és la docència. Així que des de fa gairebé tres dècades la meva feina consisteix en observar les coses, intentar pensar-les d'una altra manera i posar-ho tot per escrit.

I qui m'ha anat pagant per fer això han estat els mitjans de comunicació: premsa, ràdio, tele.

És a dir, que a banda de filòsof, també pots considerar-me un articulista, un guionista, un periodista...

En última instància sempre acaba sent el mateix: veure, pensar i explicar.

Has fet divulgació filosòfica en diferents mitjans.

Sempre m'ha agradat explicar grans idees de la història del pensament a partir de coses quotidianes, per exemple, els hits musicals. Escolto Frank Sinatra cantant *My Way* i hi veig Sòcrates, no passa a tu?

Bé, potser a partir d'ara. Per què escrius *PENSA*? Què pretens?

El llibre té una frase a la portada que em sembla molt precisa: enamora't un altre cop del teu pensament. Es tracta d'això, de tornar-se a fixar en una cosa tan banal i extraordinària com és pensar. Tots carreguem sobre les espatlles una màquina que té un poder extraordinari, però sovint ho oblidem. Per tal de recuperar la capacitat i el plaer de pensar, abans cal treure's de sobre algunes noses.

La filosofia no consisteix tant en anar a Ikea a comprar més mobles, sinó en llençar els vells, els que tenim al cap i que ja no ens serveixen per res. Pretenc fer amb el pensament allò que fariem amb un motor vell: desmuntar-lo, netejar-lo, ajustar-lo i tornar-lo a muntar per veure si sona millor.

I per què cal fer tot això amb el pensament?

Perquè el fem servir inadequadament, el forcem, li posem afegits que el desvirtuen, l'alimentem amb un combustible amb massa plom.

Què seria el plom?

El combustible principal del pensament hauria de ser l'observació directa de les coses. Però vivim d'una manera que això resulta gairebé impossible. Aquest plom que embruta el motor és el pensament aliè que consumim sense adonar-nos que és aliè. Cal fer l'esforç de pensar com qui viatja a peu. És molt còmode el servir el cotxe o l'avió, però no podem perdre la capacitat de caminar sols. Parlo d'això quan faig servir l'expressió pensar a mà.

La idea de pensar a mà em sembla una de les més suggestives del Manifest però, per què un manifest? I per què inquietant? Per què a favor de la ignorància? Hem de ser ignorants?

Mira, tu mateix respons la teva pregunta. Oi que m'estàs fent preguntes? Doncs qui fa una pregunta és perquè no sap la resposta. El que mou el pensament no és la veritat ni la certesa, sinó la ignorància. Desitgem ignorar. Aquest és el punt inicial de tot pensament. Justament el pensament s'adotm quan se sent segur, quan creu que ja sap.

Per què inquietant?

Perquè és un plaer sentir inquietud. Que no anem al cine per sentir-ne? Que no llegim una bona novel·la o quedem amb un bon amic per tenir una llarga conversa i, en algun moment, sentir-nos desconcertats? Pensem realment quan ens sentim en perill. Altres espècies animals tenen dents, urpes, capacitat per córrer o per camuflar-se. Els humans hem desenvolupat aquesta arma preciosa i perillosa anomenada intel·ligència. Pensem per defensar-nos, per sobreviure. El problema és que avui podem sobreviure sense pensar, és a

dir, creiem que ja sabem prou coses. I quan això passa convé que alguna cosa ens inquieti. Amb un pensament satisfet i endormiscst, som com lleons sense dents.

Finalment, per què és un Manifest?

Perquè això que dic és urgent que sigui dit. *PENSA* no ens diu què hem de pensar. No ofereix respostes concretes ni solucions immediates. Ens avisa d'una situació de risc. És temerari deixar de banda la nostra capacitat de pensar. Viure sense pensar és com navegar en una tempesta en un vaixell sense bots salvavides. Tu sabràs.

Tots prenem decisions contínuament.

I tant que sí. Dia a dia no fem altra cosa que triar entre una opció o una altra. Però pensar no és el mateix que escollir. Escollir implica donar per fet allò que altres han pensat. Però hi ha moments en què és important sentir que pots aturar el món, baixar-ne i seguir tot sol a peu. De tot això tracta *PENSA*, de la possibilitat de recuperar aquesta estimulant i vertiginosa sensació de **ser capaç de canviar el món sense tocar-lo, només trobant una altra manera de pensar-lo.**

De quina altre manera?

La teva, suposo. Pensa-hi.